

in odmik od zatohlosti pariške shlastičnosti, medtem ko je sedanje uveljavljanje estetskega lahko le uveljavljanje demonsko estetskega. Spomnimo se samo na analize našega Strehovca. Renesansno estetsko je vzniheno nad svobodo in radostjo do življenja in užitka, je nevedno, saj se ne zaveda svojih konsekvenc, je skratka magično. Je pa tudi edino, kar je renesančniku preostalo.

Magično renesanso lahko zato brez problema umestim v vrsto del, ki so

jih spisala peresa največjih razkrinkovalcev maske moderne, v vrsto od Foucaulta do Baudrillarda. Pravzaprav na mesto, ki je korak pred naštetimi, saj je napisana tudi z vednostjo o njih in predvsem z drugačnega zornega kota. Končujem z vednostjo, da se s tako klasifikacijo in prikazano interpretacijo Igor Škamperle najbrž ne bi v celoti strinjal.

Kakor koli, strel v črno.

Goran Č. Potočnik

Najbolj upodabljan obraz v zgodovini zahodnega sveta

Več avtorjev: *Jezus, Založba Družina*, Ljubljana 1999

Pred vstopom v novo leto je izšla knjiga s podnaslovom *2000 let zgodovine vere in kulture*. Enajst avtorjev, med njimi tudi pisateljica I. F. Görres in luteranska škofinja M. Japsen, razmišlja o Jezusu, hkrati pa mnogi tudi o upodabljanju osrednje osebnosti krščanske ikonografije, s katero je povezano veliko zgodovinskih in teoloških nazivov ter posledično tudi znamenitih podob, ki so v knjigi zelo bogato zastopane: Maziljenec, Mesija, Logos, Božji Sin, Gospod, Jagnje Božje, Učitelj, Kralj, Pastir, Božje Dete, Sodnik ...

Avtorji so različnih provenienc: profesorji različnih ved – judovske zgodovine in jezikoslovja, dogmatike, ruske književnosti, teologije, primerjalnega veroslovja, sociologije. Dva prispevka

sta prispevala kardinala: milanski in dunajski nadškof, enega pa pisatelj in urednik W. Zieher.

Kakor koli že je orientiran naš odnos do krščanstva in do drugih religij sveta, vsekakor so pri vsakem človeku globine poti do bistva zelo različno globoke. V glavnem pa smo v Evropi prerasli čase nasilnega racionalizma, ki so zahtevali, da verjamemo samo nekaj: ali to, kar je zahtevala dogma, ali pa to, kako je religija samo prisilna nevoza. Zdaj smo v tistem obdobju človeškega razvoja, ko dvomimo o vsem, ker smo utrujeni od boja in nasilnega uveljavljanja mnenj. Morda imamo prvič v zgodovini možnost, da lahko sami ugotovljamo, kaj je s stvarjo, ki vsebuje tako kompleksne vsebine, ki jih Jezus s svojo osebo zaznamuje. Psihologi vedo, da se v svoji želji izpostavljamo nevarnim možnostim, vendar pa s takim dejanjem končno le pokažemo tisti pogum osvajanja, ki zasluzi simpatijo.

Kako radi bi se oddahnili od preteklih napak, vendar bomo zanesljivo še

v 21. stoletju želi zablode 19. stoletja. Ker sta bili komplementarnosti našega dojemanja tako zelo vsaka k sebi, smo dovolili Cerkvi, da nam je vbijala v glavo zapoved o slepi veri, hkrati pa še dandanašnji ploskamo univerzam, ko razširjajo goli racionalizem.

Jezus je knjiga, ki prikazuje Jezusa kot vzor, kajti njegov prihod je razžarjeno ognjišče zgodovine, izjemna točka v planetarni evoluciji človeka. Njegove besede in dejanja so univerzalno sporočilo ljudem, kajti določene kozmične zakonitosti nam je potrebno povedati tako, da jih vsaj v določeni meri razumemo in sprejmemo. Prav razumevanje in sprejemanje Jezusovega sporočila je ustvarilo našo zgodovino in kulturo, taki, kot ju imamo.

Upodobitve, in v knjigi *Jezus* jih je res veliko, kakor tudi vsi zapisi izpostavljajo Jezusovo dvojno naravo; je božji človek in učlovečeni bog, kar pa je hkrati temeljna vznemirljivost v našem zemeljskem bivanju in v vsem našem ustvarjanju. Zemeljska drža nas sili, da spoznavamo sami sebe v zunanjem svetu, hkrati pa nas nuja, navdih, prevzetost poženejo v spoznavanje lastne notranjosti. Iz tega sejanja dvojnih izkušenj in obdelovanja dveh različnih materialov pa vodi pot do smisla. Prav enak princip velja za umetniško ustvarjanje.

V prvem zapisu, *Naša podoba Kristusa*, nam pisateljica ponuja doživetje, ki je rezultat njene literarne in življenjske izkušnje, zato je ne moti, da Cerkev Jezusa hkrati zakriva in odkriva, izdaja v obojem pomenu besede. Končno je nepomembno, saj nas bo nekoč na pragu srečal – tak, kot v resnici je.

Drugi prispevek, *Jezusova podoba* in videnje, prinaša manj doživetja in več

kronologije o tem, kako zelo se je podoba Kristusa skozi stoletja spreminjala. Toda če je v sodobnih časih potrebnih vsaj dvajset let, da neka ideja pronikne od sloja izobražencev do neizobraženih množic, potem se ne moremo čuditi, da skoraj 400 let po Jezusovi smrti v svetovljanskem Rimu skoraj nič ni spominjalo na Kristusa. Prvi krepak pečat zahodne teologije se je pojavil šele z Avguštinom. Nikakor ne smemo pozabiti, da pogled iz Evrope pove, da krščanstvo prihaja z Vzhoda, tam je bila domovina apostolov in evangelistov in cerkvenih očetov, ki so ustvarili prva stoletja teološkega poglobljanja.

Prispevek milanskega nadškofa o Jezusovi podobi sporoča, da skozi različne stopnje boja in sodelovanja z Jezusom Kristusom postanemo pravi ljudje.

Besedilo *Jezusova podoba v zgodovini in veri* prinaša razmišljanja profesorja dogmatike. Prvi izziv zanj je gotovo povezava svobode in pokorščine Bogu. Izkušnje so tiste, ki povzročajo spremembo, zato strahu lahko sledi pogum in obupu poslanstvo. Spremembe pa prinaša tudi čas, zato se rodijo nova gibanja: na primer frančiškansko in dominikansko izročilo poudarjata Jezusovo človeško plat, kar vpliva tudi na položaj človeka v družbi in na poudarjanje vrednosti vsega stvarstva. To je tisto, kar nas je pripeljalo do modernega naziranja, ki dvigne subjektivnost, hkrati pa ločuje razum in pobožnost.

Jezus v pravoslavnem krščanstvu je prispevek, ki povezuje globoke religiozne težnje ruske duše z literarnim ustvarjanjem. Tudi nekatere zahodnoevropske pesnike je vznemirila dežela brez svetlosti, kakor je Rusijo, pokrajino svoje duše, imenoval R. M. Rilke.

Dežela brez svetlosti; nobene sredozemske idile, nobenih zgodovinskih znamenitosti, nobenega vidnega govorništva: uboštvo, trpka puščoba, molk in bleščeča tema bizantinske mistike. Pisec razpravlja tudi o upravičenosti upodabljanja Jezusa, ikonoklastih in teologiji ikone, ki je tako natančno izpeljana, da vsaka prava ikona vedno ostaja povezana s Kristusom, čeprav prikazuje božjo Mater ali svetnike.

Besedilo o Jezusu v svetovnih verstvih ni takšno, kot bi si ga želela – seveda opozarja na to, da je poznavanje drugih ver, tudi pri profesorjih teologije, zelo omejeno. Najpomembnejše je v prispevku razmišljanje, ki nas navaja na nujnost ekumenizma, nikakor ne samo krščanskih Cerkev, marveč za zvezo celotnega, obljudenega kroga zemlje. Ekuomenska raztrganost je že med kristjani povzročila neskončno veliko nesreč, in še jih povzroča, še več pa med drugimi velikimi svetovnimi verstvi. Prispevek ne omenja trenutno največjega ekumenista, Sri Sathye Sai Babe, ki s svojim svetovnim gibanjem združuje vseh šest svetovnih veroizpovedi.

Zapis Jezus v islamu pregleduje Jezusovo življenje, njegovo eshatološko vlogo in probleme mnogoboštva, kakor jih sporoča Koran. Za islam Jezus ni božji sin, kar seveda onemogoči vso kompleksnost, ki jo Jezus ponuja evoluciji človeškega duha. Kakšne globoke psihološke in družboslovne aplikacije ima teologija v razvoju družbe!

Izbran pogled na tematiko ponuja razmišljanje luteranske škofinje, ki poroča o izsledkih feministične teologije v prispevku *Jezus in ženske*.

Bolj sociološko je obarvan zapis *Gospod, kje stanuješ*, ki razkriva, da Jezus

biva v svojem poslanstvu. Njegova samotnost, ki boleči človeški usodi nenehno pošilja sporočilo, pa je izrečena z Matejevimi besedami: »Lisice imajo brlogge in ptice neba gnezda, Sin človekov pa nima, kamor bi glavo naslonil.«

Zadnji prispevek je posvečen razglabljanju o *Podobi in utelešenju*, saj danes doživljamo tretji spor o podobah. Prvi je razburkal bizantinsko Cerkev v 8. in 9. stoletju, drugi pa je zaznamoval 16. stoletje in protestantsko Cerkev.

Nekrščanski Vzhod je dosti bliže kontemplativni poti, ki podobe ne potrebuje, zato se ne ukvarja z njo, kar pa je vplivalo tudi na del krščanstva, ki je bil prepričan, da so podobe malikovanje. Nikakor pa ne smemo pozabiti na praktično dejstvo, ki je bilo pedagoško usmerjenemu Zahodu zelo blizu: kar je bila knjiga tistim, ki so znali brati, je bila neizobraženim podoba.

Zanimiv del prispevka je prav sklepno razmišljanje o umetnosti in stvarni prisotnosti. *O stvarni prisotnosti* je tudi znano delo literarnega zgodovinarja G. Steinerja, v katerem si prizadeva, da bi umetnino osvobodil diktature drugotnega razglabljanja, ker naj bi se odkrivala kot stvarna prisotnost Boga.

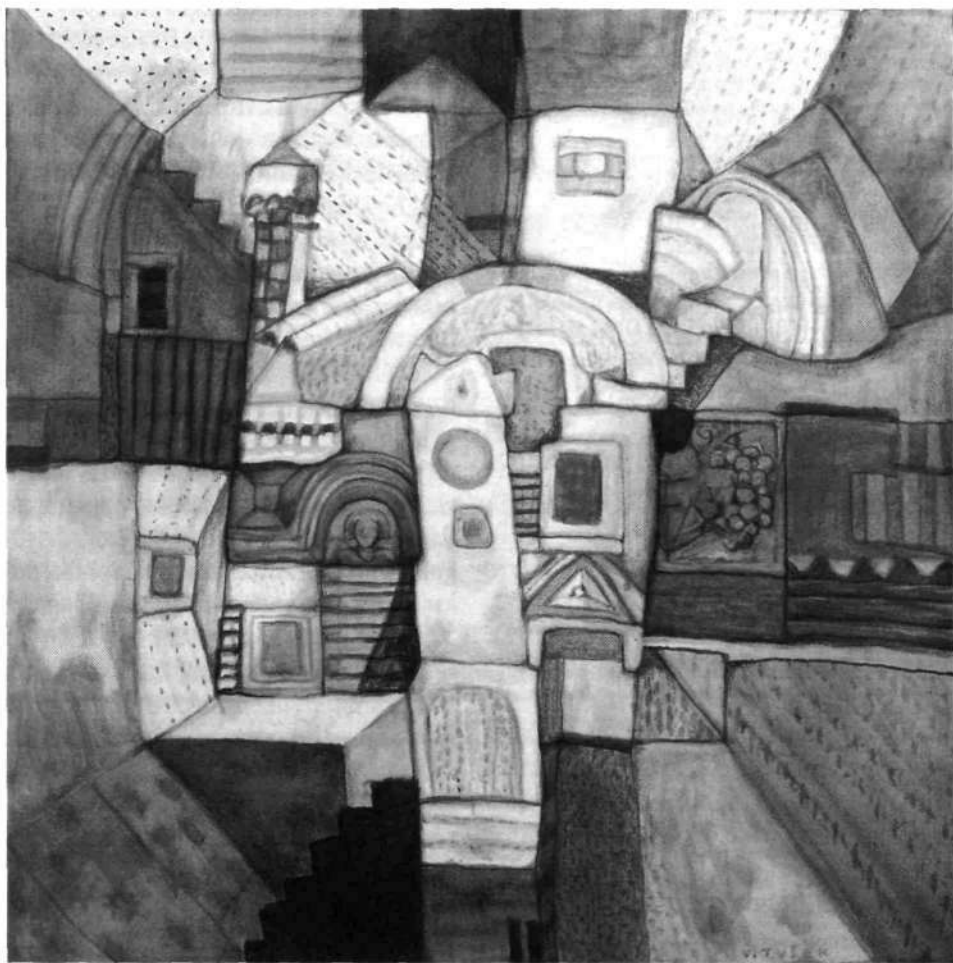
Spomnimo se, da že takoj v začetku Svetega pisma beremo, kako je človek vse poimenoval in s tem dokazal, da je sposoben soustvarjati, še več, da ima nalogo, naj imenuje vse stvari, ki se mu kažejo kot to, kar so. Tu je bila podpisana pogodba med besedo in resničnostjo, ki se ji v zgodovini noben veliki umetnik ni izognil. V našem času pa je pogodba skoraj po pravilu prekinjena, kajti moderna umetnost se prevečkrat giblje po spornih mejah vulgarizma, poljubnosti in nastopštva. Tisti avantgardisti, ki so raje

zmerjali občinstvo kakor poimenovali stvari, so pač kompenzirali svojo marginalno moč poimenovanja, hkrati pa so morali dati duška jezi, da tulijo v prazno, vedoč, da nimajo nobenega resnega odmevnega prostora več.

Jezusov obraz je gotovo najbolj upodabljan obraz v vsej starejši likovni

umetnosti. Izraz bolečine, ki so ga v različnih obdobjih upodabljali ustrezno občutjem, ki jih je doba povzdigovala, je najtesneje povezan z vero v Kristusovo učlovečenje in odrešilno dejanje, v njegovo prisotnost v vsakem človeku.

Meta Kušar

Kojsko